

Mladi za napredek Maribora 2014

31. srečanje

Arhitektura in bivališča skozi čas

ZGODOVINA

0ēç | kšWSOZ# CEWUÒÜŠËÄ CEVÔÁVÜCEP≠OS

T ^} ç | kÄ CEÜROZÍOQVÔP Ô

¥[| aÄÜÒÖP ROZÒŠÒSVÜUEÜCE WP OS P Q SOZÄ U ŠZÄ CEÜÓU Ü

Maribor, Februar, 2014

Mladi za napredek Maribora 2014

31. srečanje

Arhitektura in bivališča skozi čas

ZGODOVINA

Maribor, Februar, 2014

KAZALO

Contents

KAZALO.....	5
ZAHVALA.....	7
UVOD.....	8
1.1 Kamena doba:.....	9
1.2 Dobe kovin	10
1.2.1 Bakrena doba	10
1.2.2 Bronasta doba	10
1.2.3 Železna doba.....	11
1.3 Stari vek.....	12
1.3.1 Bivališča v Egiptu:.....	12
Kmečka hiša:	12
Meščanska hiša:.....	12
Bivališča delavcev in sužnjev:.....	12
1.3.2 Bivališča v antični Grčiji:	12
Revnejši sloji:	13
Premožnejše družine:.....	13
Višji sloji:	13
1.3.3 Bivališča v antičnem Rimu:.....	17
Domus:.....	17
1.4 Srednji vek.....	18
1.4.1 Gradovi	18
1.4.2 Srednjeveška mesta.....	22
1.5 Urbanizem	24
1.5.1 Urbanizem v času tranzicije.....	24
1.5.2 Izivi sodobnega urbanizma	24
1.5.3 Linearna mesta	25
1.5.4 Linearna naselja	25
1.5.6 Vrtno mestno gibanje	26
1.5.7 Zgodnji razvoj.....	27
1.5.8 Vrtna mesta	28
1.5.9 Satelitsko mesto	29
1.5.10 Kratko priporočilo.....	29
1.5.11 Predmestja.....	30

1.5.12 Več-polarna mesta.....	30
1.5.13 Metropolitanska območja	30
1.6 Novodobna moderna arhitektura.....	31
1.6.1 Christoph Kapellar	31
1.6.2 Massimiliano Fuksas	32
1.6.3 Renzo Piano	33
1.6.4 Tom Wills-Wright.....	33
1.6.5 Peter Eisenman.....	34
1.6.6 Santiago Calatrava	35
1.6.7 Frank Gehry	36
1.7 Arhitektura in bivališča sodobnega časa	36
1.7.1 Eko hiša iz lesa, gline in sena	36
1.7.2 Montažna lesena gradnja je šla korak naprej.....	37
1.7.3 Vkopana ekološka hiša	38
ZAKLJUČEK.....	Error! Bookmark not defined.
VIRI IN LITERATURA.....	41

ZAHVALA

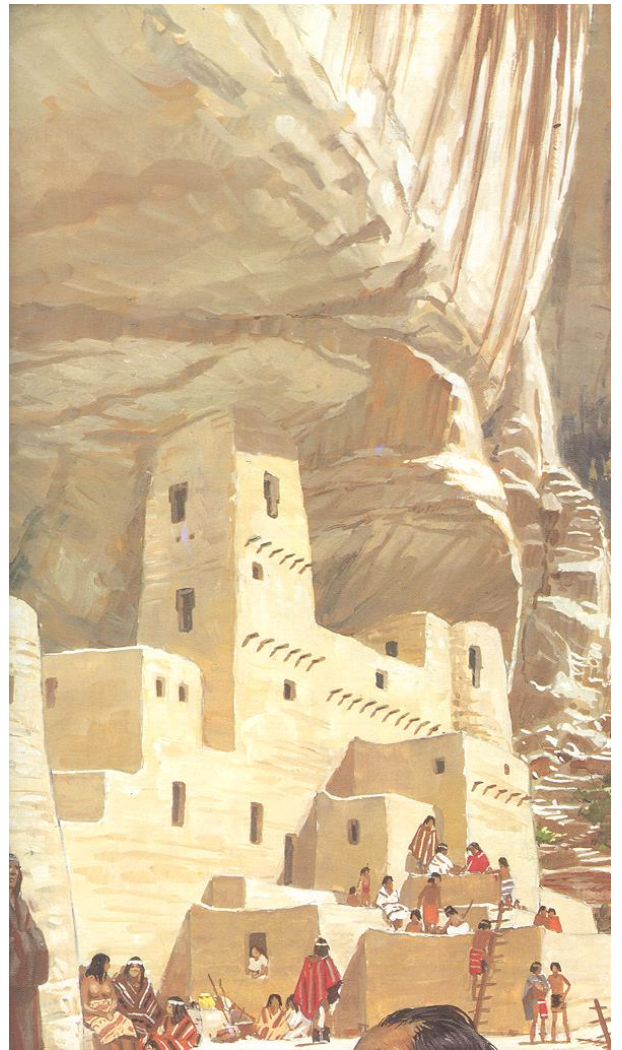
Rada bi se zahvalila mentorici, ki naju je ves čas spodbujala in nama svetovala pri izdelavi raziskovalne naloge.

UVOD

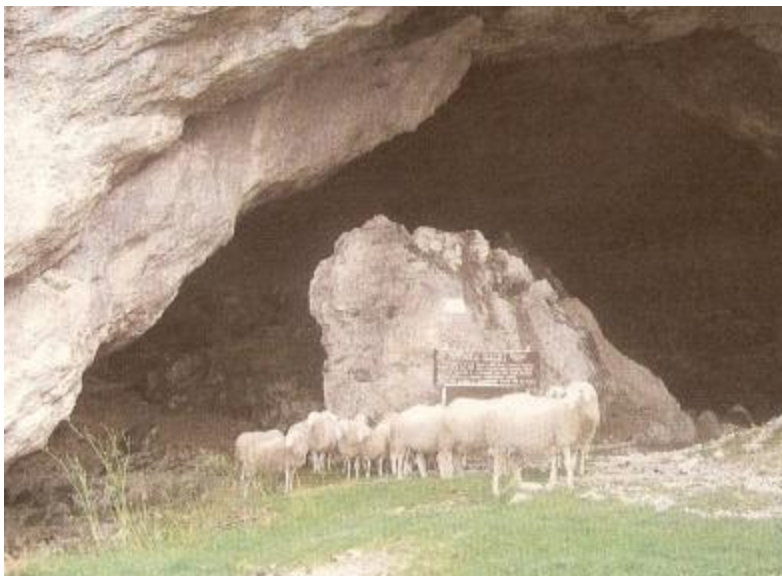
Bivališče je življenjski prostor ali kraj bivanja, kjer nekdo živi oziroma prebiva. Hkrati je to tudi prostor, ki nudi zaščito pred vremenskimi razmerami, v katerega se posameznik naseli in tam prebiva stalno (dom) ali pa začasno (npr. počitniška hišica). Stalno prebivališče je po definiciji iz Zakona o prijavi prebivališča (ZPPreb) naselje, kjer se posameznik naseli z namenom, da v njem stalno prebiva. To naselje je središče njegovih življenjskih interesov. To pa se presoja na podlagi njegovih poklicnih, ekonomskih, socialnih in drugih vezi, ki kažejo, da med posameznikom in naseljem, kjer živi, dejansko obstajajo tesne in trajne povezave.«

1.1 Kamena doba:

Najprej so ljudje živeli v naravnih bivališčih (jama v zemlji, odprtina v skali,...), kasneje pa so začeli graditi objekte, katerih arhitektura se je s stoletji spreminjala. V današnjem času ljudje pretežno živimo v posameznih ali pa skupinskih objektih, v katere je vgrajeno eno ali pa več bivališč (stanovanj). V prazgodovini so se ljudje naseljevali v jame. To so bila prva človeška bivališča, najdena v naravi. Z porastom prebivalstva so postale pretesne, zato si ljudje začenjajo graditi bivališča na odprtem. Kamenodobni ljudje so živeli v manjših skupinah, ki so se pogosto selile za živalmi. Zato so si izdelovali različna bivališča, od šotorov iz živalskih kož do večjih bivališč iz mamutovih kosti. Prva prebivališča, kamne, ki so podpirali poševno ležeče veje, naj bi v Afriki gradil Homo habilis. Nasprotno pa je izraz »jamski človek,« ki se predvsem v popularni kulturi pogosto uporablja kot sinonim za pračloveka, zavajajoč, saj so v jamah razen redkih izjem živeli samo neandertalci. Bolj znani jami v katerih je človek živel so: Jame Lascaux v Franciji in Altamira v Španiji.

Slika 1.1.1: Primer bivališča v naravi

Slika 1.1.1: Jama

Altamira je naravna votlina v kateri so shranjene ene izmed najpomembnejših prazgodovinskih jamskih poslikav sesalcev in odtisi rok. Poslikave pripadajo predvsem obdobju Magdalenian in Solutrean, nekatere pa Gravetiense in začetku aurignacienske dobe. Slednje v skladu z načinom datiranja, ki uporablja dokazovanje z uranom. Poslikave tako obsegajo več obdobjev v razmaku najmanj 20.000 let ali od pred približno 35.600 - 13.000 let, ko je bil glavni vhod v jama zasut s plazom. Slog je del tako imenovane »francosko-kantabrijske šole«, za katero je značilen realizem likov. Podobe v jami prikazujejo živali, med njimi bizona, divjega merjasca in konja, ter tudi človeške odtise in obrise rok ter

številke antropomorfno, nefigurativne in abstraktne risbe. Vsebujejo večbarvne slike, gravure, črne, rdeče in oker barve.

Lascaux je kompleks podzemnih jam v jugovzhodni Franciji, ki je poznan po prazgodovinskih slikarjih. Jama je bila odkrita leta 1940. Lascaux je bil leta 1979 dodan na [UNESCOv](#) seznam svetovne dediščine.

Slika 1.1.2: Jamske poslikave

1.2 Dobe kovin

1.2.1 Bakrena doba

Pred kakšnimi pet tisoč leti je v naše kraje priromala prva kovina – baker. Ljudje so se ga naučili taliti in vlivati v kalupe. Tako so izdelovali sekire, motike in druge predmete. Ker je bil baker redek, pa tudi nekoliko premehak, je še vedno prevladovalo orodje in orožje iz kamna. Ljudje so še vedno živeli v manjših naselbinah – vaseh in se ukvarjali s poljedelstvom in živinorejo. Svoje umrle so začeli pokopavati izven naselja na posebej urejenih mestih – pokopališčih. V tem času se pojavi nova dejavnost – obrt. Moški so izdelovali lončene posode, predelovali usnje, izdelovali predmete iz lesa in bakra, ženske pa so predle volno in tkale na preprostih statvah.

1.2.2 Bronasta doba

Bronasto dobo je zaznamovala iznajdba bronu – zlitine dveh kovin: bakra in kositra, ki je dokončno izpodrinila kamnito orodje in orožje. Iz bronu so ljudje izdelovali sekire, srpe, nože, ščite, meče, čelade in celo nakit. Iz nižin so se preselili na vrhove hribov ali njihova pobočja, kjer so gradili prva utrjena naselja – gradišča. Svoja naselja so sprva obdajali z lesenimi ograjami iz brun – palisadami, ki so jih kasneje zamenjala kamnita obzidja. V tem obdobju se pojavi nova dejavnost – menjalna trgovina. Sposobnejši posamezniki so začeli kopičiti svoje bogastvo in s tem pridobivati boljši položaj v družbi. Tako so nastale prve premoženjske in družbene razlike med ljudmi.

Slika 1.2.1: Primer gradišča v bronasti dobi

1.2.3 Železna doba

Železna doba se je pri nas začela okoli leta 800 pr. n. št., ko je železno orožje in orodje začelo izpodrivati bronasto. Iz tega obdobja so se nam ohranila prva imena ljudstev: Iliri, Veneti, Dalmati in drugi. Ljudje so še vedno živeli v gradiščih, ki so postajala večja, številnejša in bolj utrjena. Lesene palisade okoli njih so zamenjala močna kamnita obzidja. V mlajši železni dobi so se po vsej Evropi razširili Kelti. Za železno dobo so značilne tudi gomile, grobišča v obliki pravilnih okroglih gričkov, nastalih z nasipanjem zemlje. V takšnih gomilah so ljudje pokopavali svoje mrtve, bodisi v žarah bodisi skeletno.

Na prostoru železnodobnega gradišča pri Vačah so našli devetnajst hiš pravokotne oblike, ki so imele tla iz steptane ilovice, stene iz manjših brun ter slamnate ali lesene strehe. Imele so en ali dva prostora, pri nekaterih se je ognjišče nahajalo znotraj, pri drugih zunaj hiše. V hišah so našli koščke kuhinjskih posod iz gline, glinena vretenca in uteži za statve ter predmete iz bronu, železa, kosti, roževine in kamna, kot so sponke, igle, zapestnice, šivanke, bronaste posode, šila, kamniti brusi in drugo. Med vsemi izstopa kovačnica, ki so jo arheologi spoznali po velikih količinah železove in bronaste žilindre (to je tisto, kar ostane po taljenju kovine.), talilnem lončku, keramičnem podstavku za posodo in drugih železnih in bronastih predmetih.

Slika 1.2.2: Ostanke Ančnikovega gradišča

1.3 Stari vek

1.3.1 Bivališča v Egiptu:

Egipčanske hiše so se med seboj razlikovale glede na družbeni sloj prebivalstva.

Faraoni z družino so živeli v palačah v prestolnici, medtem, ko so vladarjevi zastopniki živeli v okrožjih. Kmečka hiša se je nahajala na podeželju, meščanske hiše pa so tvorile ozka naselja. Zunaj mest so se v manj kaotično življenje naseljevali premožnejši prebivalci.

Kmečka hiša:

Kmečka hiša, v kateri so živeli felahi (kmetje), je bila narejena iz opek, ki so jih delali iz nilskega blata. Na gradišču so mu dodajali slamo in prodnike zato, da bi ga okrepili. Mešanico so nato vlili v lesene okvirje ter jih pustili, da se sušijo na soncu, dokler niso dobili opek za gradnjo hiše. Ker je skozi okenca v hišo prihajalo le malo svetlobe, je bilo v hiši hladno. Streha je bila ravna, včasih pa strehe sploh ni bilo in so hišo pokrili le z palmovi vejami.

Meščanska hiša:

Meščanske hiše so bile prav tako narejene iz opek, bile so enonadstropne in so imele manjša dvorišča. Bile so stisnjene v ozke ulice. V notranjosti je bilo nekaj sob in stopnice, ki so vodile na prav tako ravno streho.

Bivališča delavcev in sužnjev:

Množice delavcev in sužnjev, ki so opravljali dela po faraonovem naročilu so živeli v barakah, ki so bile zgrajene na hitro. Bile so zelo skromne in opremljene z nekaj posode ter kož, za spanje in sedenje na ilovnatih tleh.

Slika 1.3.1: Tipično Egipčansko središče

1.3.2 Bivališča v antični Grčiji:

Revnejši sloji:

Najbolj preproste izmed hiš so bile votline, ki do bile vklesane v skalo. Med bivališči s temelji so bile najpogostejše pritlične hiše z dvema ali tremi majhnimi prostori. Konstrukcije so bile revne, narejene iz lesa, nežgane opeke in proda. Hiše so bile tesno skupaj in stene so bile izredno tanke. Prostori so bili tako tesni, da so se vrata odpirala le navzven. Okna so bila majhne špranje in zapirala so se s temnimi opaži.

Premožnejše družine:

Obstajale so tudi večje, udobnejše in bolj opremljene hiše, v katerih so živele premožnejše družine, sicer pa je večina bogatašev živela zunaj mest, kjer so imeli prostora na pretek.

Višji sloji:

Živel so v razkošnih hišah. Konstrukcija je imela štirikoten tloris in na sredini dvorišče, ki ga je obkrožal hodnik. Vhodna veža je vodila na dvorišče, drugi prostori pa so se odpirali na hodnik. V pritličju se je nahajal velik dnevni prostor, zraven pa še soba za pojedino, ki je vodila v kuhinjo in kopalnico. V zgornjem nadstropju so bile spalnica, soba za ženske in otroke ter sobe hišnih sužnjev. Stene so bile pobeljene z apnom in okrašene z mozaiki. S stenskimi preprogami pa so okrasili svečane prostore.

Grška arhitektura:

Prostor, kjer se je razvijala grška arhitektura, obsega poleg današnje Grčije, in otokov še Malo Azijo in južno Italijo s Sicilijo. Povezovalni element med različnimi kulturami je bilo morje. Vplivi so prihajali predvsem iz Male Azije in prek vzhodnega Sredozemlja.

Narava je podarila Grkom kamen, ki so ga oblikovali do velike popolnosti. Monumentalna arhitektura je bila grajena iz kamna različnih kvalitiet: od grobozrnatega peščenca do finega parskega marmorja. Poleg kamna so kot gradivo uporabljali žgano opeko, les in kovine. Za vezivo kamnitih blokov ni služila malta, ampak kovinske sponje.

Značilna grška konstrukcija, ki jo je narekoval kamen, je bil steber s preklado. V nasprotju z bližnjevzhodnimi arhitekturami, kjer je prevladovala obočna konstrukcija, ki je izhajala iz uporabe gline, je v Grčiji prevladovala arhitravna konstrukcija, katere izhodišče je bila gradnja v lesu. Monumentalna grška arhitektura je les kmalu zamenjala za obstojnejši material, lesene so bile le še konstrukcije ostrešja.

Kamen so uporabljali za gradnjo zidov. Površine so obdelali na različne načine. Posamezne kamnite bloke so obdelali v kamnolomih tako, da jih je tanek sloj ščitil med transportom do gradbišča. V dokončno obliko so jih obdelali po vgraditvi na stavbi. Iz predhelenskih časov se je ohranila gradnja kiklopskih zidov, predvsem obzidja. Steno so sestavljali veliki, grobo obdelani kamni poligonalnih oblik. Kvalitetnejši zidovi so bili iz klesanca. Pri obdelavi kamna v pravilne oblike so razvili načine, ki jih še danes uporabljamo. Kamni so lahko vsi enake velikosti (kvadri) in se zlagajo v vrste tako, da je spoj zgornje vrste vedno na sredini kamna spodnje vrste (gradnja tlaku).

Gradnja z večjimi kamnitimi bloki je zahtevala, da so imeli le-ti že v kamnolomu pripravljene posebne nastavke, kamor so pritrdili vrvi dvigalnih naprav, podobno kot morajo imeti sodobni prefabrikati sidra za dvigovanje, transport in nameščanje. Na nekaterih zidovih teh nastavkov niso odstranili in nam danes delujejo dekorativno.

Posebej zahtevne konstrukcije so bili stebri. Redki so bili iz enega kosa (monoliti). Večinoma so bili sestavljeni iz tamburjev, to je valjev ali prisekanih stožcev in med seboj povezani. Za kovinske čepe so

izdelali utore v spodnji in zgornji ploskvi tamburja. Najprej so s svincem zalili čep v spodnjo ploskev zgornjega tamburja, nato pa zgornji tambur postavili na spodnjega tako, da so se štirje čepi »usedli« v odprtine spodnjega. Nato so skozi kanale zalili še čepe v spodnjem tamburju. Ker so tamburje nameščali s škripci, so imeli na plašču valja kamnite nastavke za pritrditev vrvi (te so odstranili, ko je bil steber že postavljen).

Za dviganje kamnitih blokov so uporabljali tudi druge pripomočke. V stranico so vklesali utor v obliki črke U, tako, da so vrv, ki je bila vložena v ta utor, po vgraditvi lahko tudi izvlekli. Manjše kamne so dvigali s kleščami. Kamnite bloke so najprej dvigali s škripcem na določeno mesto, natančno pa so jih namestili z vzvodi.

Les je bil gradivo prvotnih grških konstrukcij, ki so se razvile pod vplivom tesarstva iz Lidije. Detajli dorskega stebra pričajo, da je ta bil prvotno lesen. Strešne in stropne lesene konstrukcije niso več ohranjene, tako, da je mogoča rekonstrukcija le iz nekaterih zapisov. Grška strešna konstrukcija je bila dvokapnica, sestavljena iz prosto ležečih nosilcev na podporah. Pri notranjem prostoru templja so stropniki služili hkrati kot nosilci soh. Ker Grki niso poznali vešala, so težki opečni ali marmorni strešniki zahtevali velike dimenzije lesa. Okvirne konstrukcije s polnili so zamenjali kamniti stropniki in kasetirane plošče, imenovane sofite. Le-te so bile oblikovane po vzoru predhodnih lesenih stropov.

Glina je služila najprej za izdelavo nežgane opeke, čerpiča. S tem gradivom so Grki gradili preprostejše stanovanjske zgradbe. Žgano glino so uporabljali za strešnike, prvotno tudi za plošče, ki so zapirale leseno ostrešje kot dekorativna obloga. Šele v makedonski dobi so pod vplivom z vzhoda nekatere stavbe gradili iz žgane opeke.

Kovine so uporabljali za spojne elemente in orodje. Bronaste in kasneje železne sponne so zalivali s svincem in tako vezali posamezne, vnaprej izdelane dele zidov ali stebrov v čvrsto konstrukcijo.

Temelji so bili premišljeno sestavljeni iz gred, ki so jih pod stebri in zidovi povezovali v celoto. Potresno območje v južni Italiji je vzpodbudilo pretehtane inženirske konstrukcije temeljev.

V klasični grški umetnosti se je izoblikoval izbrušen občutek za lepoto, ki je terjala čistost oblike, uglajenost obdelave in smotrnost izvedbe. Lepo in dobro sta imela isti pomen. K temeljnim sestavinam lepega sodi tudi red, kar se posebno jasno kaže prav v arhitekturi.

Stebri so osnovni členi grške arhitekture. Z njimi so obdana svetišča. Stebrišča obdajajo trg (agoro). Stebri so del javnih zgradb, kjer je bilo v senci možno razpravljati o javnih vprašanjih. Na začetku je bil steber povsem funkcionalen element, sčasoma pa je postal najpomembnejši arhitekturni člen, ki so mu grški graditelji odmerjali posebno pozornost. Ne le steber, tudi ogrodje, podnožje in vsi drugi deli zgradbe so sestavljali oblikovno celoto.

Modul je navadno spodnji premer stebra, dimenzioniran v grških antropometričnih merah ali osni razmik med stebri. Modularne zasnove niso imele le ortogonalne stavbe, temveč tudi krožne kompozicije. S poznavanjem razmerja med premerom in obodom ter s kompatibilnostjo mer so razporedili stebre tako, da so bili razmiki izmerljivi s čistimi merami ali njihovimi mnogokratniki brez ostanka.

Proporcija je skladno razmerje med celoto in posameznimi deli ali razmerje, ki se v različnih velikostih konstantno ponavlja. Grška arhitektura pozna različne proporcije, med katerimi so mnoge matematično enostavno izrazljive. Za grške graditelje ni bila glavni smisel proporcionalna lepota, kot mislimo danes, ampak predvsem disciplina, ki je omogočala nadzor nad celotno kompozicijo.

Kanon je bilo idealno harmonično razmerje, zlasti pri upodabljanju človeškega telesa. O Poliktetovem traktu, ki govori o proporcijah in harmoniji v upodabljanju človeškega telesa. Tudi v arhitekturi je bil ideal lepote v posameznih obdobjih grške zgodovine različen; arhaična dorska svetišča iz 6. stol. pr. Kr. imajo močan in težak značaj, klasična svetišča iz 5. stol. pr. Kr. kažejo umerjen izraz dostojanstva, helenistična pa težijo k izrazu lahke elegance.

Grki so nadvse cenili red. Vendar so vedeli, da so za urejen videz arhitekture-zaradi deformacij, ki jih povzroča perspektiva (enako visoki elementi nad horizontom so videti manjši kot tisti v višini horizonta) potrebni popravki matematične ali geometrijske zasnove. Stebri, ki obdajajo grški tempelj, so nagnjeni navznoter. S tem je dosežen vtis natančne vertikalne postavitve, saj bi sicer pri pogledu na pročelje bežali navzven. Drug tak popravek je manjša razdalja vogalnih stebrov. Ker tak steber nima stene za ozadje je navidez tanjši kot drugi. S pomikom navznoter se ta vtis popravi. Stebra v osi zgradbe sta nekoliko bolj razmaknjena kot drugi, kar poudarja glavno os vhoda.

Posebnost grške kompozicije je konkavna usločenost horizontal. Povsem horizontalna linija arhitrava ali stilobata bi se pri frontalnem pogledu zdela ukrivljena navzdol. Zato je rahlo napeta, učinek pa je zaželena pravilnost videza.

V grški arhitekturi sta se najprej razvila dva stebna reda: dorski in jonski. Kasneje je nastal še korintski.

Dorski stebni red se je najprej razvil v matični Grčiji, predvsem na Peloponezu. S kolonijami so ga prenesli v južno Italijo in na Sicilijo. Je najstarejši, odlikuje se pa po monumentalnosti, preprostosti, jasni zgradbi ter po mogočnosti stebrov, ki so proti vrhu ožji.

Jonski stebni red je nastal na obalah Male Azije. V času helenizma so bila tam zgrajena velika svetišča v Efezu, Didimi in Prieni. V celinski Grčiji se oba reda prepletata, včasih celo na isti stavbi. Od dorskega pa se razlikuje po elegantnejši gradnji in vitkosti.

Tretji stebni red je korintski. Uporabljali so ga predvsem v helenističnem in rimskem obdobju. Razvil se je iz jonskega sloga, značilen je pa po pestrosti oblik, največkrat v obliki listja.

Stebre so gradili iz različnega materiala. Kvaliteten marmor je ostal viden in poliran. Peščenec ali slabši material so prevlekli s štukom, ga tako zaščitili pred vodo in vremenskimi spremembami ter nato obarvali.

Stavbe v grških mestih (polisih):

Agora je bila središnji prostor grškega mesta, kjer se je odvijalo trgovsko in politično življenje. Ker so bili stanovanjski predeli zapostavljeni, je agora prevzela tudi delno funkcijo bivanja. V arhaičnem obdobju je bila to še neizoblikovana ploščad v središču naselja za zbiranje ljudi in trgovino. V klasičnem in še bolj v helenističnem času pa je postala reprezentančen, pravokotno oblikovan prostor, obdan s trgovskimi lokali in lopami. Na trgu so bili spomeniki zaslužnih meščanov. Posebni živilski trgi so bili ob pristanišču, v bližini stanovanjskih predelov.

Stoa je bila podolgovata, pritlična ali nadstropna stavba, ki je stala na robu agore. Proti trgu jo je zapiralo stebrišče, ki je nosilo trem, pod katerim so se sprehajali meščani in reševali javne zadeve. Za stebriščem so bili vzdolž zadnje stene razmeščeni lokali. Pri večjih stoah se je tak razpored ponovil v etaži, ali celo v kleti, kadar so izkoristili položaj na brežini.

Bulevterij je bila zgradba mestnega sveta; stala je v bližini agore ali ob njej. Mestna hiša je bila središče političnega življenja. Postavitev ob trgu kaže demokratično pojmovanje vodenja države, do katerega so imeli v najboljših časih grške demokracije pravico vsi svobodni možje. Stavba je bila po navadi kvadratne ali pravokotne oblike, v njej so bili sedeži stopničasto razporejeni, na dnu v sredini pa je bil oltar in

prostor za govornika. Bogatejše tovrstne stavbe, kot na primer v Miletu, so imele še predprostor ali dvorišče s poudarjenim vhodom in tremi, ki so obdajali dvorišče. Podobni dvorani za zbiranje ljudi sta bili telestrij in ekleziasterij.

Gledališče je v Grčiji postalo nepogrešljiva sestavina mest. Prvotno je bil to prostor na pobočju hriba, kjer so lahko sedeli ljudje, ki so prisostvovali obredu. Na dnu polkrožno oblikovane brežine s sedeži je bil okrogel prostor z žrtvenikom. Tam so peli in plesali ob obrednih slovesnostih. Na prvotno kulturno funkcijo spominja tudi častni sedež svečenika.

Akropola je zaradi svoje dominantne lege obvladovala antične Atene, s svojo simbolno vrednostjo in položajem pa je prisotna tudi v sodobnih Atenah. S treh strani nedostopna skalna ploščad dovoljuje pristop le z zahodne strani. Skozi oljčni gaj se dviga pot proti vhodu na akropolsko ploščad. V obzidje je vstavljena posebna vhodna stavba, imenovana Propileje. To je slavnostni vhod, ki je bil v skromnejši izvedbi že na arhaični Akropoli. Motiv je znan še iz mikenskih časov, do monumentalnosti samostojne zgradbe pa so ga izoblikovali prav na atenski Akropoli. Partenon, glavni tempelj na Akropoli je bil posvečen Ateni. Na ploščadi se je na podstavku dvigal velik kip Atene Promachos (Deviške Atene). Gradnja se je začela leta 447 pr. Kr. (po Perzijskem razdejanju) in končala 436 pr. Kr. Arhitekta novega Parteona sta bila Iktin in Kalikart, vrhovni vodja del in kipar pa Fidija. Delno so bili uporabljeni stari temelji, osnovna ploskev pa razširjena. Nova zasnova ima 8 stebrov na pročeljih in 17 na vzdolžnih stranicah. Stilobat je dvignjen na 3 stopnice po 50,8 cm in meri 30,9*69,5 m.

Pred vsakim preddverjem je še po šest stebrov, ki stojijo med antama in podpirajo ogredje. Notranjost je razdeljena v dva dela. Na vzhodni strani je naos, v katerega je vstop iz pronaosa. V naosu je stal Fidijev kip Atene. Po opisih očitvecev je bil visok okoli 12 m, oblečen v zlato in slonovino. Zaradi velikega razpona so streho podpirali stebri v dveh vrstah, tako, da je bil prostor razdeljen v tri ladje. Notranjost je močno poškodovana. Obstajata dve razlagi o tem, kako je bil prostor osvetljen. Po prvi je svetloba prihajala skozi velika vhodna vrata, zato je bil prostor temačen, kip Atene pa razsvetljen z baklami. Druga razlaga sloni na domnevi, da je bila streha nad kipom odprta. V tlaku pred Ateno je bila plitva vdolbina (3 cm) z vodo in oljem, kar je delovalo kot zrcalo, ki je odbijalo zunanjo svetlobo in tako od spodaj osvetljevalo kip boginje. Posebnost Partenona je friz, ki je visok več kot 1 m in poteka po zunanjem obodu naosa pod stropom. Tu je Fidija v globokem reliefu prikazal svečan sprevid mladenk v dolgih oblačilih, ki v panatenejski procesiji prinašajo boginji novo ogrinjalo. Kiparsko okrasje Partenona, ki je sedaj razstavljeno v Britanskem muzeju, kaže mojstrsko obvladovanje človeške in živalske figure.

Stanovanjske stavbe so bile v senci javnih stavb. Grk je dan preživel na trgu, v senci tremov svetišč ali pa na drugem javne mestu, kjer je razpravljal o javnih zadevah. Zato so bile stavbe namenjene bivanju skromne, v njih so živele žene in sužnji. V času helenizma je drugačen način življenja prisilil Grka v domače zavetje in vplival na to, da se je stanovanjskih hišam posvečalo več pozornosti. Helenistične stanovanjske hiše postanejo pod vplivom orienta navznoter obrnjeni organizmi, ki so v povezavi z grško tradicijo razvili sklop prostorov okoli notranjega dvorišča. Primeri helenističnih hiš govorijo o tem, da je povečan individualizem vplival na dvig kvalitete stanovanjske arhitekture. Ozek vhod je vodil mimo pomožnih prostorov (hlevi, shrambe, vratarnice) do peristila. Mila klima je omogočala življenje okoli osrednjega odprtega prostora, kamor so bili usmerjeni vsi hišni prostori. Skozi vrata je prihajala svetloba in svež zrak, tako, da je bila hiša navzven brez oken. Na nasprotni strani od vhoda je bil večji sprejemni prostor, pred katerim je bila lopa na stebrih, kar izhaja iz magarona kot pragraške hiše. Ob njem so bile spalnice, včasih razporejene tudi v nadstropju.

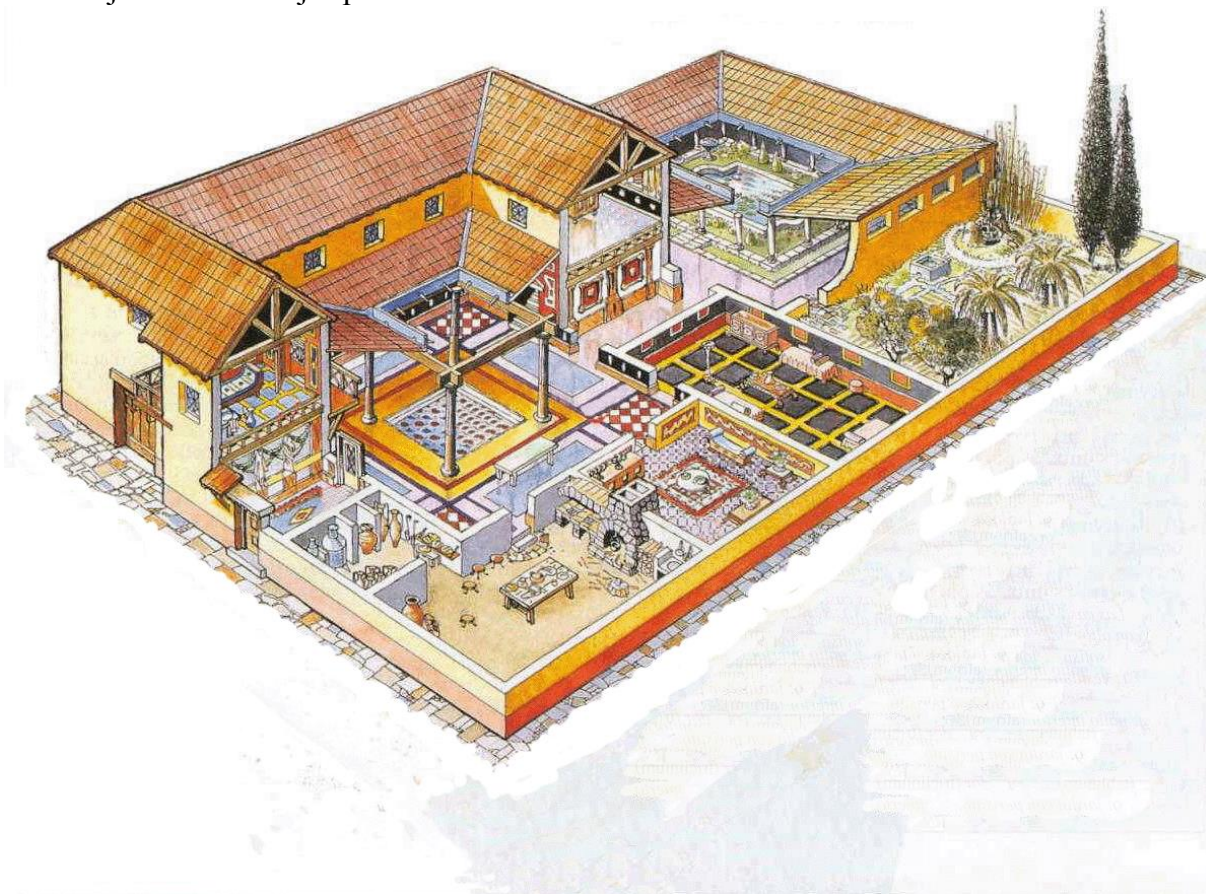
Nagrobni spomeniki so razen redkih izjem skromni. Grški nagrobnik stela je pokončna kamnita plošča z napisom ali skulpturnim okrasom. Mrtve so pokopavali ob cestah, ki so vodile iz mesta. Posebna oblika nagrobne arhitekture je mavzolej. Ime je dobil po grobnici maloazijskega kralja Mavzola, ki jo je dala leta 353 pr. Kr. zgraditi njegova žena Artemizija v Halikarnasu. Zaradi svoje imenitnosti je postal eno od čudes antičnega sveta.

1.3.3 Bivališča v antičnem Rimu:

Starodavna italska hiša je bila prvotno atrijska stavba, imenovana domus. Hkrati so začeli graditi tudi večnadstropne stavbe, imenovane insule, v katerih je bivalo več najemniških družin revnejšega prebivalstva. Na podeželju so bile razširjene tudi podeželske vile. V sklopu vile sta bili dve zgradbi - villa rustica, kjer so živeli oskrbniki in sužnji, ki so delali na posestvu ter villa urbana, kjer so živeli gospodarji.

Domus:

Floris domusa je bil pravokotne oblike, hiša pa je bila razdeljena na tri enote: vhod, glavni prostor z odprtino na strehi in vrt za hišo. Poleg tega so bili v domusu tudi jedilnica, spalnica ter drugi prostori. Dostop do hišnih vrat je vodil preko hodnika, za vrata pa se je hodnik nadaljeval do atrija, ki je predstavljalo središče prednjega dela hiše. Osrednji del domusa je bil atrij, iz katerega so se na vse strani raztezali prostori. Atrij je bil velik prostor z odprtino na strehi, iz katere je prehajala deževnica ter se zbirala v kotanji in nato odtekala v zbiralnik pod zemljo. Nasproti vhoda se je nahajal glavni prostor z razgledom na vrt za hišo. Kuhinja je bila majhen prostor z ognjiščem in odprtino za uhajanje dima. Zraven kuhinje so bili prostori za stranišče in kopalnico. Podstrešje teh stavb pa se je imenovala pergula, v kateri je bivalo revnejše prebivalstvo.

Slika 1.3.1: Domus

Insule:

Insule so gradili, da bi rešili probleme, ki so nastajali zaradi prenaseljenosti, pomanjkanja prostora in ekonomskih omejitev. Te stavbe so dosegale tudi do pet nadstropij, z balkoni in okni. Pri razporeditvi prostorov se niso držali nikakršnih pravil. Hiše so bile ozke, neudobne, brez tekoče vode, kanalizacije in razsvetljave. Tramovi so bili iz lesa, zato hiše niso bile trdne. Zaradi pomanjkanja komunalne oskrbe so odpadke metali kar skozi okna na ulice.

Slika .1.3.2: Primer hiše v Pompejih

1.4 Srednji vek

V času barbarskih kraljestev so kmetje živeli v vaseh z lesenimi hišami, ki so bile dela velikih posesti. Lesena kmečka hiša ima samo en velikanski prostor. Na eni strani je kar na tleh ognjišče: ta del prostora je hkrati kuhinja in jedilnica. Tu v prvi polovici hiše se ukvarjajo z različnimi gospodarskimi dejavnostmi. V drugi polovici hiše, nasproti vrat pa družina spi. Mesta so ohranila rimsko arhitekturo, nekatera so propradla, v nekatera pa so se ohranila.

1.4.1 Gradovi

Življenje v gradovih je bilourejeno in organizirano, polno zabav in slovesnosti. Gradovi so bili neverjetno mrzli, utesnjeni, brez zasebnost. Bili so smrdljivi in verjetno so bili gradovi tudi dom velikemu številu podgan.

Prvič, zakaj so bili gradovi tako temni in hladni? No, večina srednjeveških gradov je bilo iz kamna. Čeprav je bil kamen popoln material za ustvarjanje močnih obrambnih utrdb, so bile srednjeveške gradbene tehnike samo osnovne. To je pomenilo, da večina struktur le podpira majhna okna, zaradi tega so prostori temni. Gradovi so bili ves čas hladni, saj niso bili ogrevani od sonca zaradi zidov iz debelega kamnja. Pozno v srednjeveškem gibanju v arhitekturi. V letih okoli 1200 so začeli graditi večja okna in zaradi tega svetlejša prostora. Kamini so bili izumljeni šele v sredini srednjega veka. Vse do iznajdbe kamina so poznali le odprt ogenj, ki pa ni bil učinkovit, saj se toplota ni zelo širila in je nastalo veliko dima. Z izumom kamina so bili prostori toplejši, saj se s tem segrevajo kamni in tudi komora samo. Tako je življenje v srednjeveškem gradu postalo vedno bolj znosno. Neurejene so bile sanitarije. Povezava z kanalizacijo in boleznimi ni bila ugotovljena vse do osemnajstega stoletja. Vse do takrat so zdravstvene posledice zaradi slabe higiene ignorirali. Večina stranišč je bilo majhnih, v njih bi našli klopi z luknjo v njej. Vsebinsko pa je preprosto padla, po navadi z velike višine v skopan bazen ali celo v jarek in ker je bil jarek nasploh stoječa voda, je to pomenilo, da bi bil smrad neznošen, še posebej v poletnem času.

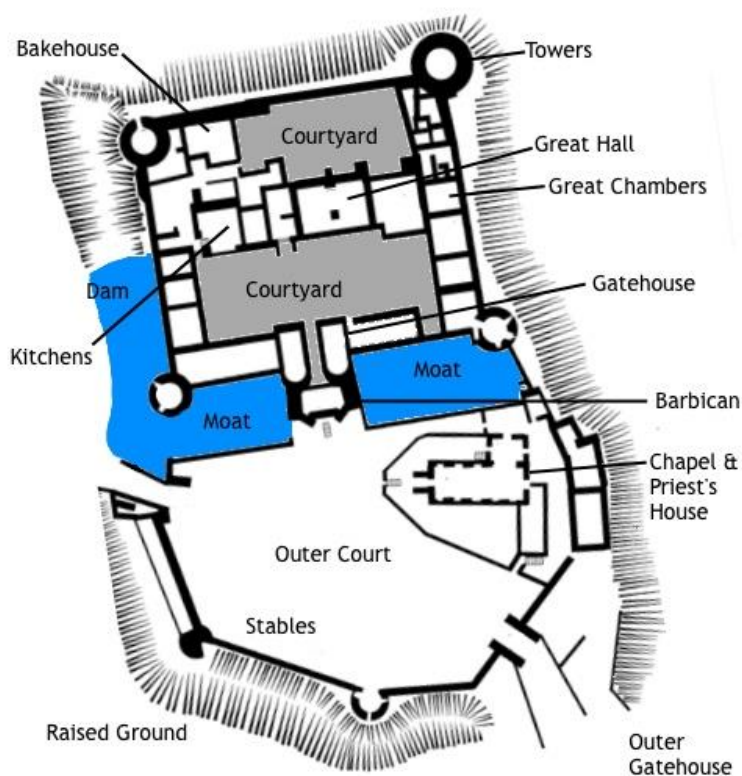
Gradovi so bili značilnost srednjeveške družbe. Gradnja gradov je utrdila nov družbeni sistem fevdalizma v mestu. Da bi fevdalci izkazovali svojo moč so na svojih ozemljih gradili gradove. Čim večji so bili gradovi, bogatejši so bili fevdalci. Ker fevdalec ni obdeloval svoje zemlje sam je dovolil vazalom da

izkoristijo nekaj njegovih zemljišč za lastno korist. V zameno za to pa so morali zagotoviti fevdalcu z vojaško podporo. Celoten srednjeveški vojaški in ekonomski sistem je zelo kompleksna piramida vzajemne dolžnosti, s kraljem in njegovimi gospodi (fevdalci) na vrhu piramide. Grad je bil simbol gospodove moči. Vsak nov grad je zagotavljal oblast lokalnega gospodarja nad svojimi tlačani. Življenje v gradu je bilo napolnjeno s stalnim delom v kuhinjah, pripravah na praznovanja v Veliki dvorani in verskega čaščenja v grajski kapeli.

Življenje v srednjeveškem gradu je vključevalo tudi vojaške dejavnosti. Vitezi so se urili v spretnostih, da branijo svojega gospodarja - in svojega kralja - v bitki. Cilj je bil zagotoviti najboljšo obrambo pred novimi in nezaželenimi napadalci. Če bi raziskovali grad danes, je težko razumeti, kako zaseden je bil grad takrat in kako živahno je bilo v istem gradu v srednjem veku. Gradovi so bili delno zgrajeni tudi za to, da se pokaže moč in pomen vladarja. Imeli so veliko uslužbencev, ki so skrbeli za potrebe plemiške družine. Uslužbenci so bili kuharji, vrtnarji, pomembni finančniki, ki so skrbeli za finance celotne zapuščine.

Ključni elementi za izgradnjo gradov so bili:

- Velika dvorana
- Dvorišče
- Kuhinje
- Jarek
- Pekarna
- Krčma
- Glavna hiša (The Keep)
- Vrata obzidja
- Kapela in duhovnikove hiše
- Hlevi
- Grajske ječe
- Obrambni stolpi
- Obrambni jarki in nasipi

Glavna hiša (The Keep)

Glavna hiša je bila tradicionalno srce v vsakem srednjeveško zasnovanem gradu. To je običajno najvišji in najmočnejši stolp, ki se nahaja v osrčju utrdbe. To je bil najbolj utrjen del gradu, ker so tam najprej živeli plemiči. Kasneje so plemiči živeli v velikih stanovanjskih stavbah in iz tega je nastal izraz utrdba. Sčasoma so se gradnje glavne hiše začele graditi iz kamna, in ne več iz lesa kot je bilo na začetku.

Slika 1.4.1.1: Primer glavne hiše gradov

Obrambni jarki in nasipi

Zelo malo gradov je imelo prednost zemeljskega jarka v katerem je bila sveža tekoča voda. Obrambi jarki so nastali kot ovira, da bi nasprotnikom čim bolj onemogočili dostop do gradu. Čeprav so bili jarki super za obrambo, so le delno preprečili napadalcem dostopati do gradu. Večina kanalizacije iz gradu je bila speljana v ta jarek, zato je bilo čiščenje jarka zelo neprijetno delo. Smrad ki je nastal zaradi tega jarka je bil neznosen.

Kuhinja, pekarna in krčma

Grajske kuhinje so bile zelo pomembne. Njihova velikost je bila pogosto sorazmerna z velikostjo in pomenom gradu. Najbolj obširne kuhinje so imele veliko število kuharjev in zaposlenih, ki so morali kuhati in pripravljati jedi za različne zabave in prireditve na gradu. Tako kot kuhinje je imela večina gradov tudi svoje pivovarne oz. tako imenovane krčme. Vsak grad je imel tudi svoje pekarne, tako so imeli svež kruh za vse, ki so živeli v gradovih. V krčmah so gradovi imeli svoje pivovarne, tako so imeli sterilizirano pivo. To ni bilo zaradi srednjeveške odvisnosti od alkohola, saj je bila voda zelo onesnažena in je zaradi tega veliko varneje piti pijačo iz krčme kot pitje te vode same.

Obrambni stolpi

Čeprav so okrogli stolpi grade pretežno dekorativni so tudi gradovi gradili stolpe iz praktičnih razlogov. Med temi razlogi so da zagotovijo izhodiščno točko za zmagovalce, to pomeni da streljajo na prihajajoče napadalce. Dodatna prednost okroglih stolpov je tudi to, da jih je težje porušiti, saj pri kvadratnih stolpih so napadalci vedeli, da če jih od spodaj poškodujejo pod določenim kotom bi s tem porušili temelje in podrli celoten stolp. Sčasoma so obrambni stolpi začeli postajati vedno večji in »ambiciozni«. Nato so nastali osmerokotni stolpi, ki so pa v celoti čisto nekaj posebnega.

Slika 1.4.1.2: Primer obrambnih stolpov

Hlevi

Konji so bili izjemno dragocene surovine v srednjeveški družbi, bistveni so bili za transport, torej posledično bistveni za komunikacije ter za uporabo v bitki. Hlevi so tudi imeli včasih »sobe« oziroma stanovanja za nekatere hlapce, saj so dokazi da so v določenih gradovih na vrhu hlevov bila podstrešja v katerih naj bi živeli nekateri hlapci.

Slika 1.4.1.3: Primer hleva v gradovih.

Velika dvorana

Velika dvorana je bil socialen povdarek za srednjeveško zasnovo gradu. To naj bi bilo živahna in vznemirljiva dvorana. Dvorana je bila polna osebja in uslužbencev, ki so se pripravljali na praznike in bankete, ki so potekali po presoji gospoda in gospe na gradu. Ko je bil banket ali praznik je morala biti velika dvorana na oko očarljiva in zabavna za najpomembnejše obiskovalce. Častni gostje so sedeli na odru na sprednjem delu dvorane. Nato so sedeli najpomembni, najmanj pomembni obiskovalci so sedeli na lesenih klopih na zadnjem hodniku.

Kapela in duhovnikove hiše

Religija in vera sta bili pomembni v srednjeveški družbi. Zato so bile kapele v večini gradov. Kapele pa so pomenile tudi varno zatočišče v primeru, da so grad napadli in ga oropali.

1.4.2 Srednjeveška mesta

Med srednjeveške mestne naselbine sodijo mesta in trgi. Za oboja velja, da je to naselbina, ki jo označujejo in od ostalega okolja ločujejo družbene in gospodarske značilnosti, katerih nosilci so meščani in tržani. Hkrati so imela mesta tudi funkcijo trdnjave, kamor se je zatekalo tudi okoliško prebivalstvo. In prav iz te funkcije se je kmalu razvila tudi upravna funkcija mesta. Tudi v tem primeru je šlo za izrazito trdnjavsko (vojaki in služabniki), ne pa za mestno prebivalstvo (obrtniki, trgovci). Kljub temu je bilo prebivalstvo teh ostankov mest odvisno od svoje okolice, saj ni samo ničesar proizvajalo, pač pa le živelo od dobrin, ki jih je nudila okoliška zemlja. Šele po letu 1000, predvsem pa v 12. stol., so se na osnovi rimskih mest in naselij ob samostanih razvila prava srednjeveška mesta, ki so v ustaljenem fevdalnem sistemu predstavljala tuje. Srednjeveška mesta so imela obzidje. Glede na omejenost prostora z obzidjem, so bile ulice ozke z večnadstropnimi hišami, ki so stale tesno druga ob drugi - čeprav včasih tudi z dvoriščem in vrtičkom, pogosto s svinjakom, kurnikom ... Hiše so bile večina lesene, kar je predstavljalo veliko nevarnost požara, zato so jih, vsaj premožnejši, zamenjevali z zidanimi. Okna so bila majhna, zastrta z opnami iz živalskih mehurjev, kož ali naoljenega papirja. Srednjeveška mesta so bila majhna -

večina do 1000 prebivalcev (na Slovenskem 2000 do 3000). Le mesta ob mednarodnih trgovskih poteh so štela tudi več kot 100.000 prebivalcev. Preprostejše hiše so imele stranišča zunaj, bogatejše pa v hiši. To so bila stranišča na štrbunk (»prosti pad«), a ne na cesto. Umazanijo so z oken vliвали v kanale ob cestnem jarku. Stanovanja so bila opremljena s skrinjami namesto omar, uporabljali so tudi mize in klopi. Najpomembnejši kos pohištva pa je bila postelja - namenjena več osebam. Mesta so imela javna kopališča, plesišča, gostišča, javne hiše, čeprav je bilo ponočevanje prepovedano.

Slika: 1.4.2.1: Primer srednjeveške meščanske hiše.

1.5 Urbanizem

Urbanizem je dejavnost, ki se ukvarja z načrtovanjem novih naselij in mest in s smotrnim vzdrževanjem, obstoječih naselij in mest. Cilji sodobnega urbanističnega načrtovanja so zagotoviti maksimalno kakovost življenja za meščane, močno in konkurenčno gospodarstvo mest in zdravo okolje. Priprava urbanističnih načrtov je zahteven postopek, ki obsega usklajevanje pobud javnih ustanov in zasebnih podjetij ter posameznikov. V pripravi se obravnavajo različne strokovne podlage, ki so vnaprej pripravljene študije s področja gospodarskega razvoja, naravnih danosti prostora, ekoloških omejitev, socialnih potreb, prenove nepremične kulturne dediščine, zagotavlja kakovost nove arhitekture, razvoja vodooskrbne, elektro, telekomunikacijske, komunalne in prometne infrastrukture in drugih področij, pomembnih za delovanje mesta.

1.5.1 Urbanizem v času tranzicije

Slovenski urbanizem se je po letu 1991 znašel v težavah, ki so bile v tem obdobju značilne v tranzicijskih državah. Medtem, ko sta se gospodarski in politični sistem po letu 1991 temeljito spremenila, je urbanistično načrtovanje vse do leta 2002, ko je Drnovškova vlada sprejela novi Zakon o urejanju prostora (ZUreP-1), urejala stara, še jugoslovanska zakonodaja. Občine, ki so po slovenski zakonodaji pristojne za načrtovanje prostorskega razvoja, vse do sprejema tega zakona niso pristopile k izdelavi novih urbanističnih načrtov. V praksi je to pomenilo, da so uporabljale stare prostorske plane, ki so jih sprejele skupščine nekdanjih občin leta 1986. Ti zastareli urbanistični načrti niso več odgovarjali novi gospodarski in politični realnosti in so bili po letu 1991 deležni pogostega krpanja, s katerim so občine skušale omogočiti izvedbo različnih tržno naravnanih gradenj za razvijajoči se zasebni sektor. Prostorske ureditve in zgradbe, ki so nastale kot posledica tega krpanja, pogosto ne prispevajo k skladnosti in večji kakovosti mestnega in podeželskega prostora. Novi urbanistični načrti, ki naj bi nastali na podlagi Zakona o urejanju prostora (ZUreP-1) bi prvič po letu 1986 zopet celovito obdelali celoten prostor in postali orodje, s katerim bi ponovno zagotovili skladnejši prostorski razvoj.

Zato so šele po letu 2002 občine pričele pripravljati nove urbanistične dokumente. Zakon o urejanju prostora (ZUreP-1) je predvidel strateške in podrobne urbanistične načrte, da bi dolgoročno občinam omogočil več manevrskega prostora pri umeščanju nameravanih gradenj. Vendar je nova Janševa vlada takoj po zmagi na volitvah leta 2004 napovedala spremembo tega zakona. Občine so po navodilu Ministrstva za okolje in prostor zaustavile delo na novih načrtih vse do leta 2007, ko je vlada sprejela nov Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt). V strokovnih krogih urbanistov in prostorskih načrtovalcev so ponovno spreminjanje zakonodaje, pa tudi novi Zakon o prostorskem načrtovanju skoraj soglasno ocenili kot poslabšanje razmer za različne, tako javne kot zasebne naložbe, ki bodo v prihodnje povezane s posegi v prostor.

1.5.2 Izivi sodobnega urbanizma

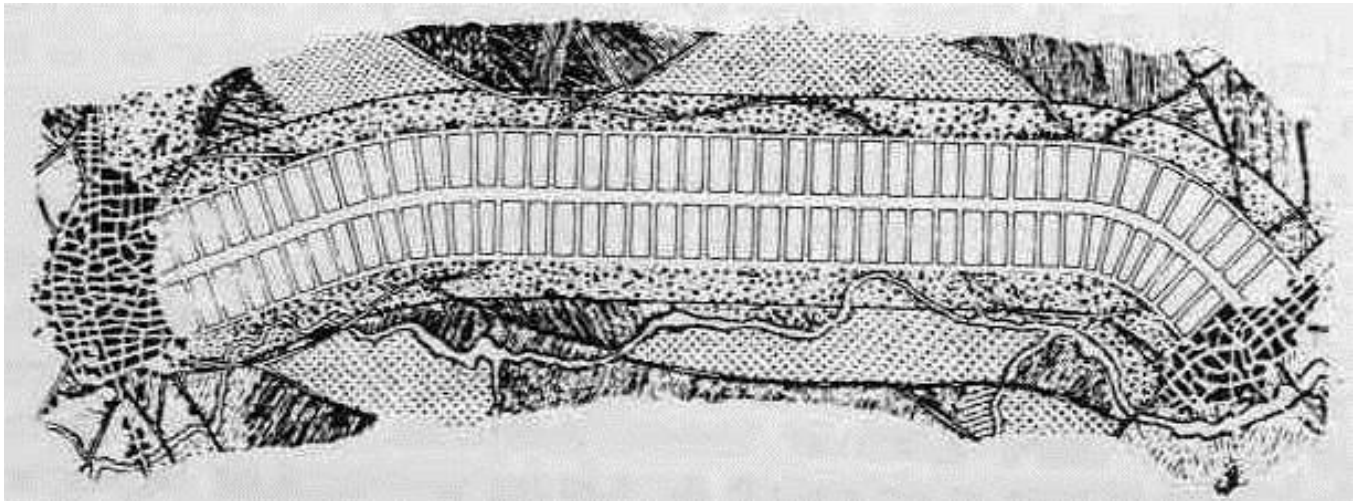
Največji izziv sodobnega urbanizma predstavlja uravnotežen in trajnosten prostorski razvoj. Po eni strani mora vzpodbuditi prenavo in zagotavljati vitalnost v zgodovinskih mestnih jedrih, po drugi strani pa omogočiti rast in razvoj različnih novih dejavnosti. Razviti svet se v času informacijske družbe po eni strani sooča s staranjem prebivalstva, spreminjenimi delovnimi in socialnimi navadmi in večjo okoljsko zavestjo, po drugi strani pa s selitvijo tradicionalne industrijske proizvodnje v tretje države in razvojem novih storitev. Posledica tega so tudi obsežna opuščena industrijska in vojaška območja. Zaradi teh različnih vzrokov v razvitih državah na področju urbanizma zasledujemo trend prenove in razvoja naselij navznoter, ter urbano regeneracijo tako imenovanih sivih con in ekološko ter socialno degradiranih območij. Nove širitve mest ter naselij so v razvitem svetu danes vse manj pogoste, o njih pa se nacionalne in lokalne vlade odločajo strogo racionalno.

1.5.3 Linearna mesta

To je urbanistični načrt za podolgovate urbane formacije. Mesto bi sestavljalo več serij funkcionalno specializiranih paralelnih sektorjev. Mesto bi potekalo paralelno oziroma vzporedno z reko in bi bilo tako zgrajeno da bi prevladajoč veter pihal od rezidenčnega predela do industrijske soteske.

Sektorji linearnega mesta bi bili:

- Popolnoma ločeno območje oziroma pas za železniške proge.
- Območje proizvodnih in komunalnih podjetij, s povezanim znanstvenim, tehničnim in izobraževalnim inštitutom.
- Zeleni pas ali varovalni pas z veliko avtocesto.
- Rezidenčno območje, vključno s socialnim inštitutom, ter pas rezidenčnih stavb in pas namenjen za otroke.
- Območje za park.
- Kmetijsko območje z vrtom in državnimi polji oziroma njivami.

Slika 1.5.1: Slika Linearnega mesta

Ko se je mesto širilo, so dodali dodatne na koncu pasov, tako da bi mesto še daljše brez da bi raslo v širino. Linearno zasnovano mesto je prvi zasnoval Arturo Soria y Mata v Madridu, Španija med 19. stoletjem, to zasnovano mesto je povzdignil Sovjetski arhitekt Nikolay Alexandrovich Milyutin in poznih 1920ih (Milyutin je opravičeno postavil proizvodnjo in šolo v isti pas z mnenjem da bi naj bila izobrazba in delovna sila združena.)

Ernst May, znan Nemški funkcionalni arhitekt je formuliral svoj načrt za Magnitogorsk, novo mesto v Sovjetski zvezi, primarno je sledil modelu ki ga je ustanovil s svojimi Frankfurtškimi naselji: identična, ekvidistančne pet-nastropne komunalne oziroma občinske stanovanske stavbe in obsežne mreže jedilnih prostorov in ostalih javnih storitev ter ustanov.

1.5.4 Linearna naselja

V geografiji (običajno majhne do srednje velikosti), naselja ali skupine zgradb ki oblikujejo dolgo črto. Veliko takšnih naselij so okoli transportnih cest kot na primer: ceste, reke ali kanali, čeprav nekatere so tako oblikovane zaradi fizičnih omejitev kot so obale, gorovja, hribovja in doline, kot v primeru Victoria City, Hong Kong. Linearna naselja nimajo vidnega oziroma jasnega centerja kot kakšno križišče ali park. V večini primerih linearnih naselij je cesta okoli katere je naselje zgrajeno starejše kot pa samo naselje.

Naselja so pogosto zrasla ob postajah ali kakšnih podobnih ob cestnih storitev. Veliko krat je samo ena cesta z hišami na vsaki strani. Mileham, Norfolk, England so dobri primeri takšne naselitve in gradnje. Poznejša bolj razvita linearna naselja bi lahko tudi naredila dodatne slepe ulice oziroma stranske poti ki izvirajo iz glavne ceste. Pokrajine kot so Southport in England so se na tak način razvile.

Slika 1.5.2: Slika Linearnega naselja

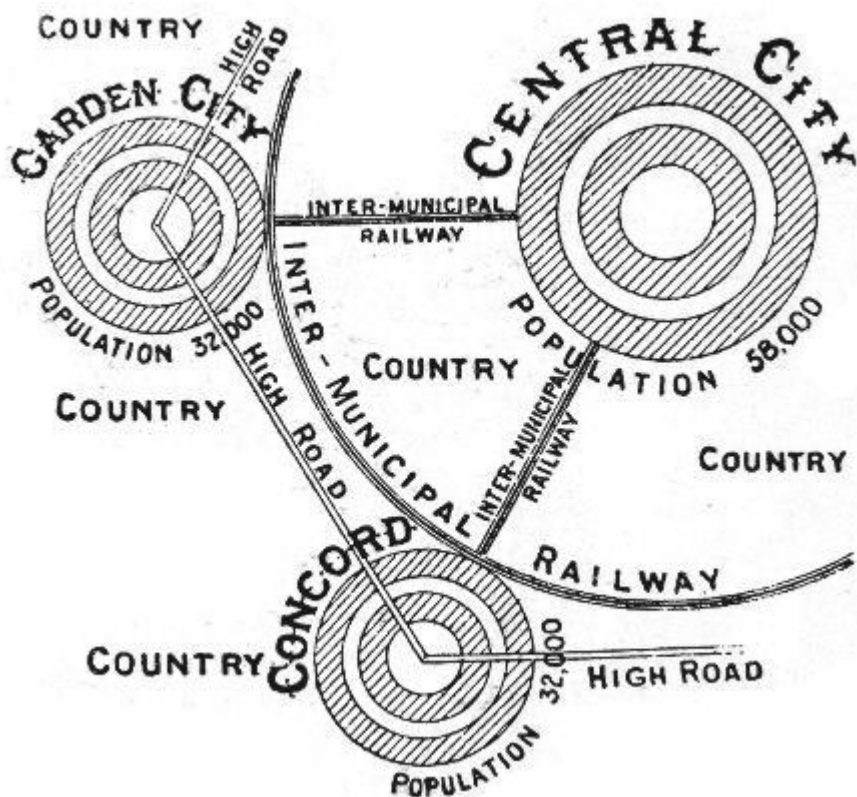
Linearna naselja so kontrastna z trakovnimi naselji, ki se širijo navzven od vasi ob glavni cesti.

Trakovna naselja oziroma trakovni razvoj naselja pomeni da se zgradbe gradijo ob glavnih cestah in izvirajo iz vasi in mest. Takšna gradnja je bila v veliko skrb Veliki Britaniji med 1920 in 1930 leti, kot tudi v veliko drugih državah. Povečevanje lastništva motornega avtomobila je pomenilo da so se hiše lahko prodale tudi če so bile oddaljene od trgovin in ostalih storitev. To je bilo privlačno in zanimivo za raziskovalce saj jim ni bilo potrebno trošiti denarja. Ta način se pa je izkazal za neefektivno uporabo surovin. Zaradi povojnih planov Velike Britanije začasno ustavili razvoju trakovnih naselij in to je vodilo v uvedbo zakona o zelenem pasu.

1.5.6 Vrtno mestno gibanje

To je metoda urbanekega načrtovanja ki si jo je prvič zamislil Sir Ebenezer Howard leta 1898 v Veliki Britaniji. Vrtnarska mesta oziroma koržna mesta so imela samostojno družbo obkroženo z zelenim pasom. Takšna mesta so sestavljena iz proporcionalnih območij rezidenc, industrij in agrokulture. Utopijski novel "Looking Backward", ter delo Henrja Georrja z naslovom "Progress and Poverty". Howard je objavil knjigo "To-morrow: a Peaceful Path to Real Refrom" leta 1898 (ki je bilo ponovno

izdano leta 1902). V njegovem idealnem krožnem oziroma vrtnem mestu bi domovalo 32.000 ljudi na območju 2.400 hektarjev, računal je na koncentrični vzorec z odprtimi prostori, javnimi parki in šest radialnih večjih cest, 37 metrov dolžine, iz centra. Vrtna mesta bi se sama oskrbovala, ko bi dosegla svojo maksimalno populacijo bi se ustvarilo novo krožno mesto v bližini prejšnega. Howard je imel vizijo večih kastrov skupin krožnih mest kot sateliti centralnega mesta, ki bi imelo 50.000 ljudi, mesta bi bila povezana z cestami in železniškimi progami.

Slika 1.5.3: Razporeditev vrtnih mest

1.5.7 Zgodnji razvoj

Howardova knjiga "To-morrow: a peaceful path to real reform" se je prodala dovolj krat da je naredila toliko profita da je lahko Howard izdal še drugo izdajo knjige. Ta uspeh mu je zagotovil podporo, potrebno za uresničenje svoje vizije. Howard je verjel da se vsi ljudje strinjajo da je prezasedenost in poslabšanje mest ena od zaskrbljujočih težav tistega časa. Howard je kombiniral koncept vrtnega mesta in države da bi zagotovil alternativo za delavski razred, z delom na kmetijah.

Za izgradnjo vrtnega mesta je Howard potreboval mesto tako da bi lahko kupil zemljo. Odločil se je da bom dobil financiranje iz "gospode odgovornega položaja in nedvomni poštenosti in časti". Ustanovil je Garden Cities Association (pozneje poznano kot Town and Country Planning Association ali TCPA), ki je prva ustvarila vrtno mesto leta 1899 imenovano Garden City of Letchworth. Vendar, ti donatorji bi pobirali interes na njihovih naložbah, če bi vrtno mesto naredilo kaj profita, skozi najemnine ali kot so to imenovali ribiči človekoljubne zemljiške špekulacije. Howard je poskušal vključiti delavsko kooperativno organizacijo, ki je imela vključevala več kot dva milijona članov, vendar ni mogel dobiti njihove finančne podpore. Ker se je moral zanašati le na premožne vlagatelje prvega vrtnega mesta, je moral spremeniti svoj načrt, tako da je odstranil kooperativno lastniško shemo brez najemodajalcev, povišanje kratkoročne najemnine, in najemanje arhitektov ki se niso strinjali s njegovimi togimi projektiranimi načrti.

V letu 1904 je Raymond Unwin, priznani arhitekt in urbanist, skupaj z svojim partnerjem Barry Parker, zmagal na natečaju ki ga je vodilo prvo vrtno mesto, Omejen na Letchworth, območje 34 milj izven Londona. Unwin in Parker sta načrtovala mesto v centru Letchwortha z Howardovim veliko

agrokulturnim zelenim pasom okoli mesta. Z Howardom so si delili prepričanje da si delavski razred zasluži boljše in cenejše hiše. Toda arhitekta sta ignorirala Howardov shematični dizajn ter ga zamenjala z bolj organskim izgledom.

Letchworth je pridobival vse več rezidentov, ker je bil sposoben pritegniti proizvajalce preko nizkih davkov, nizke najemnine in več prostora. Kljub Howardovemu trudu, cena domov v vrtnem mestu ni morala ostati dostopna za modro ovratniške delavce. Populacija je bila večinoma sestavljena iz izkušenih delavcev iz srednjega razreda. Po desetletju, vrtno mesto postane donosno in začne plačevati dividende svojim vlagateljem. Čeprav so mnogi videli Letchworth kot uspeh, ta ni takoj navdušil državne naložnike v novo vrstico vrtnih mest.

V zvezi s pomanjkanjem vladne podpore za vrtna mesta. Ga je Frederic James Osborn, kolega in morebitni naslednik, opomnil "Edin način da se nekaj naredi je da to narediš sam." Howard je verjetno iz izčrpnosti kupil zemljo pri Welwyn kjer je zgradil drugo vrtno mesto leta 1919. Howard jo je kupil z denarjem ki si ga je sposodil od prijateljev. Welwyn Garden City Corporation je bila ustvarjena z razlogom da nadzira gradnjo, toda Welwyn ni postalo samovzdržno ker je bilo samo 20 milj od Londona.

Tudi do konca leta 1930, sta Letchworth in Welwyn ostali edini obstajajoči vrtni mesti. Vendar pa je temu gibanju uspelo poudariti potrebo po urabnističnem načrtovanju politike ki je sčasoma pripeljala do gibanja New Town.

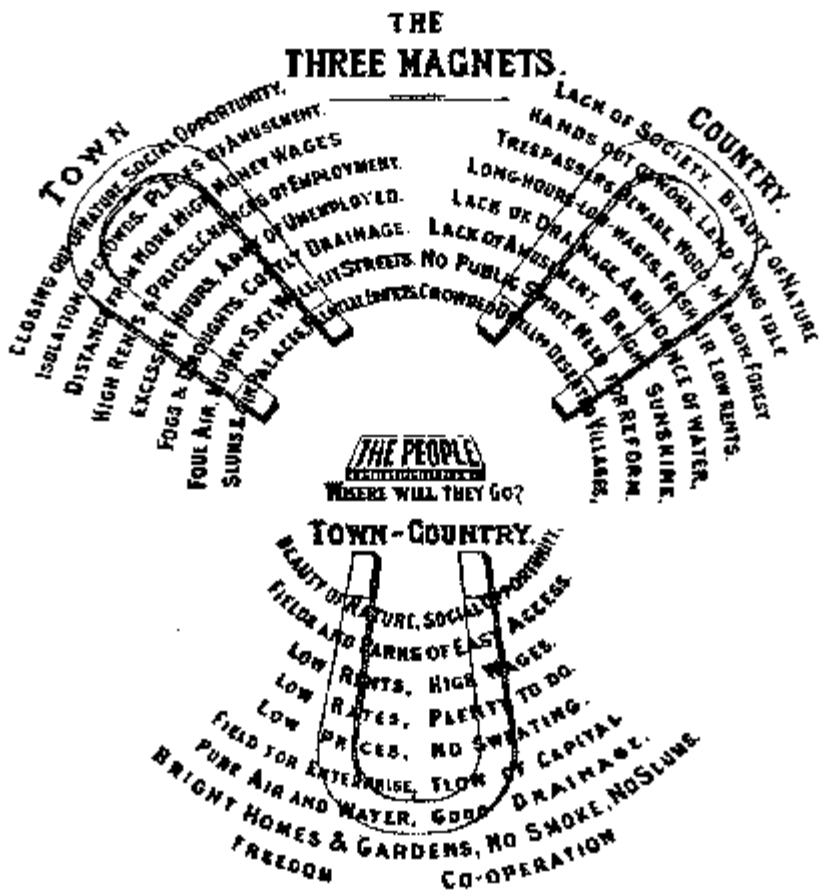
1.5.8 Vrtna mesta

Howard je organiziral Garden City Association v letu 1899. Dve vrtni mesti sta bili zgrajeni po idejah Howarda. Howardov naslednik je bil Sir Frederic Osborn, ki je razširil gibanje na regionalno načrtovanje.

Ta koncept je bil ponovno sprejet v Angliji po drugi svetovni vojni, ko je New Towns Act povzročil razvoj številnih novih skupnosti, ki temelji na egalitarnih idej Howarda.

Ideja vrtnega mesta je bila vpletena v Združenih državah Amerike, nekateri primeri so: Newport News, Virginia's Hilton Village, Pittsburgh's Chatham Village; Garden City New York, in še mnoge druge. Zgodovinsko Townsite of Powell River (Britanska Kolumbija) je nacionalno priznana zgodovinsko območje, ki temelji na gibanju vrtnih mest.

Greendale, Wisconsin je eno od treh "zeleno pasovnih" mest načrtovanih v začetku 1935 pod vodstvom Rexford Guy Tugwell, vodja United States Resettlement Administration, pod vodstvom Emergency Relief Appropriation Act. Dva druga zeleno pasovna mesta sta Greenbelt, Maryland (blizu Washington, D.C.) in Greenhills, Ohio (blizu Cincinnati). Zeleno pasovna mesta niso samo dala delo in cenovno dostopna stanovanja, ampak so služila tudi kot laboratorij za eksperimente v inovativnem urbanskem načrtovanju. Greendalov načrt je ustvaril Upravniški vodja Joseph Crane, Elbert Peets, Harry Bentley in Walter C. Thomas. med 1936 in 1937, za območje ki je obsegalo 14 kvadratnih kilometrov kmetijskih zemljišč.

Slika 1.5.4: Vrtno mesto

1.5.9 Satelitsko mesto

To je koncept, pri urbanističnem načrtovanju, ki se nanaša predvsem na manjših mestnih območjih, ki se nahajajo nekoliko blizu, vendar so večinoma neodvisni od večjih mestnih območjih.

Satelitska mesta so majhna ali srednje velika mesta v bližini velikega vele mesta, da:

- pleni primestno širitev velemest
- so vsaj delno neodvisna od te velemestna, gospodarsko in socialno
- so fizično ločeni od velemesta z ozemljem podeželja ali zaradi velike geografske ovire, kot so velike reke. Satelitska mesta bi morala imeti svojo samostojno urbanizirano območje, ali vsaj enakovredno
- imajo tradicionalno spodnje mesto obkroženo s tradicionalno notrajmeško sosesko
- lahko ali pa ne, šteje kot del velike metropole oziroma kombinirano statistično območje.

1.5.10 Kratko priporočilo

V Združenih državah Amerike, je najlažji način za ugotavljanje, če je skupnost satelitsko mesto ali kakšna druga vrsta razvoja je to zapisano na seznamu List of United States urban areas. Tako vidimo če ima svojo samostojno urbanistično območje ali je del urbaniziranega območja svojega večjega soseda. To pravilo ima izjeme, toda še se vedno lahko sklicujemo po njem.

Satelitsko mesto proti drugim tipom mest

Satelitska mesta so drugačna in včasih se ponesreči zamenja z naslednjimi povezanimi vzorci razvoja.

1.5.11 Predmestja

Satelitska mesta se razlikujejo od predmestij v tem, da imajo več različnih zaposlitvenih podlage, prevoznih in kulturne ponudbe iz centralne metropole, kot tudi neodvisna občinska uprava.

Robna mesta

Satelitska mesta se razlikujejo od robnih mest, ko so predmestja z velikimi bazami zaposlovanja in kulturne ponudbe, ter satelitska mesta morajo imeti pravo zgodovinsko podmetje, ločeno samostojno občinsko upravo, obstajati kot mesto preden se povežeta z velikim velemestnim jedrom.

Konceptualno, bi lahko obe, satelitsko mesto in nekatere vrste robnih mest bilo samostojna skupnost izven njihovega velikega velemestnega območja, toda so se povezali z metropolo zaradi razširitev predmestja. Kljub temu, da robna mesta imajo lahko svojo lastno vlado imata veliko značilnosti s satelitskimi mesti, te so veliko bolj fizično povezane z velemestnim jedrom in ne bi obstajala. Robna mesta so vozlišča dejavnosti znotraj območja metroja, ne pa miniaturni metroji.

Nekatera satelitska mesta, ki so še posebej blizu in dobro povezana z njihovimi večjimi sosedi in/ali imajo svojo zgodovinsko podmetje je lahko prav tako sorta nadmestnega robnega mesta, vendar pogoji niso sinonim.

1.5.12 Več-polarna mesta

V nekaterih primerih imajo več centrov v bližini enako pomembna velika metropolitanska območja. Ta več-polarna mesta se razlikujejo od satelitskih mest v dve ključnih načinih:

- sateliti so jasno manj pomembni kot večji center v satelitskem mestu, med tem ko so različni vozli več-polarnih mest blizu drug drugega in so isto pomembna
- sateliti so ločeni od večjega centra, z pasom podeželja, med tem ko več-polarna mesta so lahko popolnoma združena.

Na primer Fort Worth (Texas) je dvojček Dallas (Texas), saj čeprav je Fort Worth nekoliko manjši, je sorazmerno dovolj blizu in dovolj fizično združen z Dallas da šteje kot dvojček namesto kot satelit. Mesta ki so navedena kot istega urbanizirano območje bi bilo treba upoštevati kot dvojček.

1.5.13 Metropolitanska območja

Konceptualno, so satelitska mesta miniaturna območja metroja na obrobjih večjih. Satelitska mesta so včasih navedena kot del večjega metro območja in včasih ko popolnoma samostojna mesta. V Združenih mestih, so satelitska mesta veliko krat navedena kot samostojna statistična metropolitanska območja s samo enim poenoteneim večjim metropolisom.

1.6 Novodobna moderna arhitektura

1.6.1 Christoph Kapellar

Christoph Kapellarjeva knjižnica Alexandrina je lep primer novodobne arhitekture, ker ponazarja oboje, preteklost in sedanost. Prvotna knjižnica Alexandrina je v 3. stoletju pred našim štetjem imela vse informacije zahodnega sveta, skupno več kot 700.000 zvitkov. Okrog 235.000 zvitkov je zažgala Cezarjeva vojska in okoli 392 leta so kristjani uničili vse ostale knjige. Glavni namen stavbe je učenje in komuniciranje.

Slika 1.6.1: Slika knjižnice z neba

Fasada knjižnice je sestavljena iz več kot 75.000 kvadratnih metrov kamna. V kamen so vgravirani različni abecedni simboli, ki so bili znani skozi zgodovino. Skoraj vsaka oblika komunikacije je vgravirana v steno: od matematičnih simbolov, Braillove pisave, do glasbenega notovja.

Slika 1.6.2: Planetarij

Velika kroglja je planetarij s premerom okoli 20 metrov. Struktura bi naj simbolizirala pogled na Zemljo z zornega kota Lune. Christoph Kapellarjeva knjižnica Alexandrina je zanimiva zgradba, ki predstavlja učni center za vse, ki se odločijo za obisk.

1.6.2 Massimiliano Fuksas

Nov razstavn center, ki ga je zasnoval Massimiliano Fuksas, je eden od največjih modelov Fuksasa. Stavba se odmika od vseh konvencionalnih arhitektur, še posebej v Italiji, ki je država klasične arhitekture. Zdi se, da je Fuksas razmišljal o klasiki in njenih elementih ter jih obrnil na glavo in zgradil to zgradbo. Zelo pomembno za arhitekta vsakega obdobja ali generacije je, da vzamejo, kaj so se naučili in ustvarijo svojo unikatno interpretacijo arhitekture. Fuksas je brez dvoma dosegel svojo interpretacijo arhitekture, ki je še noben drug arhitekt ni.

Slika 1.6.3: Streha zgradbe

Stavba ima poševne paviljone, pisarne, sprejemne prostore, kongresni center, storitven center in sejne sobe. Ostrešje se osredotoči na žarjenje luči po vsej stavbi. Zgleda kot velika mreža ki je bila upognjena, pretepena in zvita, nato pa raztegnjena tako da ustvari reliefno površino pokrajine nad našo glavo. Fuksasovo oblikovanje je popolnoma inovativno in odličen primer novodobne oziroma moderne arhitekture.

Slika 1.6.4: Organična oblika strehe

1.6.3 Renzo Piano

Kulturni center Tjibaou, ki ga je zasnoval Renzo Piano, je zgleden primer moderne arhitekture zaradi kombiniranja novodobne konstrukcijske tehnologije s tradicijami Kanakov (avtohtono pleme Noumea Nove Kaledonije). Ekspozicije znotraj stavb so namenjeni lokalni umetnosti in tradiciji.

Slika 1.6.5: Stranski pogled Tjibaouja

Notranjost zgradbe daje občutek, kot da upodablja umetnost, ki jo nosi v sebi. Stene so narejene iz avtohtonega lesa, zelo podobno kot koče avtohtonih prebivalcev. Dobro in zanimivo je videti, da vsi arhitekti ne delajo visokih nebotičnikov za milijonska podjetja. Naredijo stavbe za ljudi, ki jih dejansko potrebujejo. Tako da zgradbe odsevajo načine in stile ljudi, ki živijo v teh prostorih.

Slika 1.6.6: Slika Tjibaouja ponoči

1.6.4 Tom Wills-Wright

Burj Al-Arab, ki ga je zasnoval Tom Wills-Wright, je luksuzni hotel v Dubaju, ki je zajadral v prihodnost dizajniranja. Stavba je visoka približno 320 metrov in ima hotel, restavracijo, konferenčne sobe ter fitness klub. Stavba predstavlja jadro, ki plapolja v Perzijskem zalivu. Hotel je bil nagrajen s sedmimi zvezdicami in je edini na svetu, ki je prejel tako prestižno nagrado ter oceno. Dostop je prepovedan obiskovalcem, tako da imajo gostje stavbe zagotovljen mir in privatnost. Nekateri gostje priletijo sem s helikopterjem in

pristanejo na ploščadi za pristajanje, ki je nad 28-tim nadstropjem. Lahko bi rekli, da je Burj Al-Arab dragulj na kroni.

Slika 1.6.7: Nočna slika Burj Al-Arab

Slika 1.6.8: Slika Burj Al-Araba z neba

Pri izdelavi notranjosti niso varčevali z denarjem. Orjaški stebri so pozlačeni z 22 karatnim zlatom. Strop se razprostira 200 metrov, kjer so apartmaji za goste. Vsakih 30 minut se vklopi fontana, ki je na sredini stavbe. Burj Al-Arab je kot majhen Las Vegas, toda brez iger na srečo.

1.6.5 Peter Eisenman

Peter Eisenman je zgradil spomenik vsem umorjenim Judom iz Evrope. To je še en primer moderne arhitekture, ki se navezuje na zgodovino na sodoben način. Eisenman v svojem spomeniku uporablja kubizem. S spomenikom želi arhitekt ponazoriti bolečino in trpljenje, Judov med drugo svetovno vojno. Spomenik prikazuje unikatnost moderne arhitekture.

Slika 1.6.9: Slika Spomenika s strani

Slika 1.6.10: Slika moderne hiše Eisenmana

Eisenmanova hiša številka dve, je ena od desetih sodobnih hiš, ki jih je on oblikoval. Ta posebna oblika je zelo zanimiva, saj prikazuje razmerje med trdnostjo in praznino. Ima tudi okna, ki segajo navzven, tako da ti da občutek, kot da lebdiš nad tlemi. Hiša številka dve je prikaz, kako se arhitekt igra s trdnim in praznim prostorom.

1.6.6 Santiago Calatrava

Santiago Calatrava je še en znani arhitekt, ki je v polje moderne arhitekture prinesel svoj organičen dizajn, ki ga je naredil zaradi inspiracije nad človeškim telesom. Mesto umetnosti in znanosti je glavni primer njegove iznajdljivosti. Mesto umetnosti in znanosti je veliko območje sestavljeno iz več manjših zgradb, ki jih je vse zasnoval Santiago Calatrava. Hemisfera je IMAX kino in planetarij, ki se odpira in zapira glede na trenutni čas dneva.

Slika 1.6.11: Nočna slika zgradbe

Oceanographic je ogromen akvarij, ki ima več kot 45.000 živali in je prelepa oblika arhitekture. Zgleda kot odličen dom za tisoče živali. Velika steklena zunanost metaforično in fizično predstavlja steklo kot vodo, ki je dom vsem vodnim živalim.

Slika 1.6.12: Slika Umbracle v dnevni svetlobi

Umbracle je velika pešpot z avtohtonimi rastlinami iz Valencije. Prav tako je tej zgradbi dodeljeno ime "The Walk of The Sculptures". Santiago Calatrava je navdihujoč arhitekt, ki izziva in testira meje novodobne arhitekture predvsem s svojimi inovativnimi dizajni, ki se zgledujejo po človeškem telesu.

1.6.7 Frank Gehry

Nekateri menijo, da so stavbe Frank Gehryja samo izpadi njegove domišljije, ko meče zmečkane papirje po tleh. Drugi pa menijo, da je Frank Gehry eden iz med pomembnih delov arhitekture v novem veku. Njegove stavbe potiskajo in premikajo meje gradbene znanosti in naše domišljije. Eno izmed njegovih boljših del oziroma zgradb je muzej Guggenheim. Vrhovi nagnjenih ravnin na zunanosti stavbe so tako zgrajeni, da ulovijo svetlobo v zanimivem načinu in da povečajo karakteristiko zgradbe.

Še ena zgradba, ki zelo pritegne pozornost, je seveda koncertna dvorana Walt Disney. Arhitektove podobe ujamejo vso dramo, ki se dogaja znotraj.

Slika 1.6.13: Slika v marku

Slika 1.6.14: Slika s strani

1.7 Arhitektura in bivališča sodobnega časa

1.7.1 Eko hiša iz lesa, gline in sena

V zaselku Razazija v Gorenji Trebuši je Miro Žitko postavil potresno varno eko hišo, v kateri ni ne cementa, ne železa. Les, povečini borov, je iz njegovega gozda v neposredni bližini.

Opeko in cement je nadomestil z ilovico in senom. Kritina, nekaj oken in stekla so bili že rabljeni.

Notranjost, v kateri prevladuje les, vzbuja izjemen občutek topline in domačnosti, zato z ženo Metko v njej nadvse uživata.

Slika 1.7.1: Eko hiša od zunaj

Miru Žitko, ki je po poklicu avtomehanic, se do pred nekaj let ni niti sanjalo da bo kdaj zidal hiše in bogata znanja o tem, kako se to počne, prenašal tudi na druge. A potem je začutil, da je življenje lahko tudi preprosto. Potrebujesh nekaj hrane, prenočišče, delo ki te veseli in ljudi s katerimi ti je leto.

Slika 1.7.2: Slika notranjosti hiše z lastniki hiše

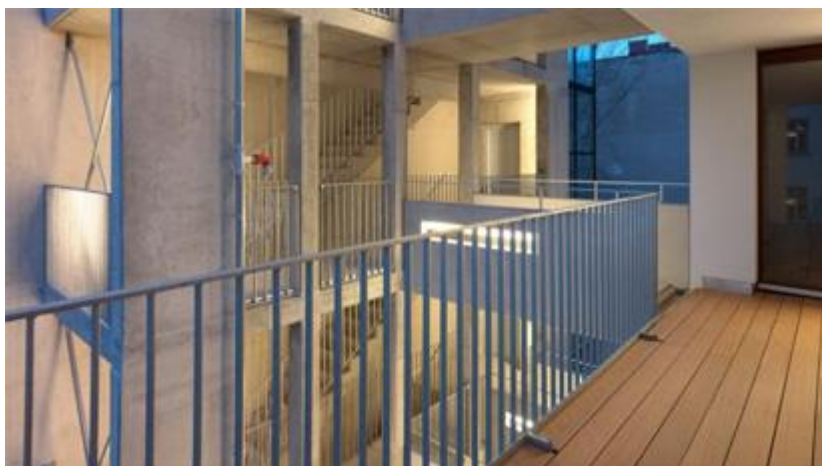
Hiša, ki jo je zgradil za vsega 5.000 evrov, je bila gotova v vsega štirih mesecih. Izkušnje vsako leto podeli tudi z udeleženci delavnic eko gradnje in kar nekaj od njih si že sami gradijo hiše na podoben način.

Hiša je dokaz, da je lahko gradnja lastnega doma naravi zelo prijazna in da se hiša lahko zgradi tudi brez energetske potratnih gradbenih materialov, kot so denimo aluminij, PVC, stiropor ipd. Za gradnjo lastnega doma tudi ni treba imeti več deset tisoč ali celo več sto tisoč evrov, ampak se lahko z malo spretnosti in veliko lastnega dela ter z uporabo lastnih surovin in materialov izvedbena cena bistveno zniža.

Miro je napisal tudi knjigo Gradnja z naravnimi materiali, v kateri so opisani materiali v naravi, kje jih dobimo, kako pripravimo, na kaj moremo biti pazljivi pri njihovi uporabi. Opisane so tudi vse faze gradnje. V njej so strnjene petletne izkušnje in star modrosti, ki so jih poznali že naši predniki.

1.7.2 Montažna lesena gradnja je šla korak naprej

Montažna gradnja je do še ne davnega veljala le za enodružinske hiše. V sodobnih časih pa je to napredovalo do večstanovanskih blokov.

Slika 1.7.3: Slika notranjosti lesene montažne hiše

Les je v gradnji vse bolj popularen, ekološki, obnovljiv in zelo estetski element, ki je s pomočjo sodobnih materialov vse bolj uporaben tudi v večstanovanski gradnji. Lesena gradnja je tradicionalna, pametna in ekološko najmanj oporečna odločitev sodobnega časa in ljudi. V kombinaciji z jeklom in betonom pa je les postal unikatna umetnina in čudovit večstanovanjski blok s kar 6 nadstropji. Tako so v Hamburgu leta 2011 dokončali projekt za ljudi, ki so si želeli bivati v prijaznejšem večstanovanskem bloku. Projekt se je obnesel tako dobro, da se že pripravljajo na več gradenj širom države.

Kot osnovo so izbrali jekleno betonsko konstrukcijo, ki zagotavlja potresno varnost in oporo za večstanovanjski blok. Tej konstrukciji so nato dodali lesena tla in stene ter vgradili 3 slojna stekla.

Zaradi izbire materialov in predvsem montažne gradnje so ti bloki preseglji vsa pričakovanja v hitrosti gradnje in prevsem v ceni. Na ta modularni način bodo zdaj gradili še več večstanovanjskih naselij, ki se bodo ponašala z okolju prijaznim certifikatom in nizkoenergetskimi stanovanji z bogato kvadraturou.

Stanovanjski blok je bil zgrajen v rekordnem času, a navkljub temu stanovalci niso trpeli nadležnih hlapov ter strupenih toksinov, ki s klasično gradnjo izhajajo iz sten in vseh por.

Torej - bomo v kratkem lahko o takšnem načinu gradnje razmišljali tudi pri nas? Če bi vsak, ki se odloči za hišo, izbral montažno leseno hišo, bi se izpusti Co2 že v prihodnjem letu zmanjšali na raven, ki je bila določena s Kiotskim sporazumom. Kaj šele če bi stare dobre zidake nadomestile pasivne leseni modularne stene, ki dihajo in so odlični izolator. Potem bi v prihodnje lahko celo upali, da bodo otroci živeli v bolj zdravem, čistem okolju.

1.7.3 Vkopana ekološka hiša

Vkopane ekološke hiše imajo dokazano 70% manjši izpusti CO2 ter izrazito majhen vpliv na okolje. 'Hobit' ali vkopana hiša je relativen pojem - bolje se sliši: eko-hiša z zeleno streho in minimalnim vizualnim vplivom na okolje. Seveda pa boste zdaj vsi, ki ste kdaj sanjali o svoji vkopani hiši na vašem hribčku z razgledom, skočili pokonci... Da, vsi vemo zakaj: Slovenija nima uredbe, ki bi določala o dovoljenju, ki bi temeljil na regijski odloku o razvoju podeželja za projekte z nizkimi vplivi na okolje.

Torej nam skoraj ne preostane drugega kot zidava v višave - žal! Seveda pa lahko še vedno uspete, če imate arhitekta, ki ima slavno ime ter je poleg tega dober govorec in bo občino prepričal, da takšen projekt ni modna muha, temveč ima globlje in trajnostne razloge.

Slika 1.7.4: Slika vkopane hiše

Tako se je pričelo tudi v Angliji z vasjo imenovano Lammas. Tam so lokalne oblasti dovolile gradnjo ekološke vkopane vasi, ki je kombinacija tradicije in najnovejših dognanj. Uporabljajo ekološke materiale, zeleno tehnologijo in permakulturo.

Arhitektura z nizkim vplivom je v tem primeru kombinacija uporabe naravnih materialov in recikliranih materialov. Projekt temelji na samogradnji in omogoča izbiro 4 tipov hiš.

Vas je energetske popolnoma neodvisna. Vodo pridobivajo iz okoliških vodotokov, ki jih filtrirajo, ter deževnice. Električna se pridobiva s solarnimi paneli ter obnovljeno obstoječo vodno turbino. Goriva pa pridobivajo s kompostiranjem ter sajenjem posebnih trav, ki pospešujejo razgradnjo v metan.

Življenje v Lammasu teče počasneje, ljudje opravljajo preprosta dela, ki so se opravljala včasih, ter živijo od zemlje. Tako lahko na tržišču najdete njihove hišice za na drevo, obrtniške izdelke. Skratka živijo prav lepo in zelo uspešno.

In zakaj bi človek imel vkopano hišo? Odgovor je izjemno kratek in jedrnat - zemlja vas pozimi greje, poleti pa hladi. Njena konstantna temperatura je 7 stopinj Celzija. Pa tudi relativna vlaga bo vedno enaka, mikroklima odlična, poleg tega ne boste vplivali na okolje z gradnjo v zrak. Predvsem pa: to je najcenejši način gradnje.

POVZETEK

Že od začetka srednje šole naju je zanimala zgodovina in arhitektura. Zato sva se odločila za tako temo. V raziskovalni nalogi sva se poglobila v življenje ljudi skozi čas in spoznala, kako so bivali, v kakšnih bivališčih so živeli in kako so se preživljali od prazgodovine do sedaj. Raziskovala sva razvoj bivališč, od najbolj preprostih v jamah, do modernejših. Spoznala sva, da tako kot se je razvijal človek, so se izboljševala tudi njegova bivališča. Ves čas pa se je človek moral prilagajati spremembam v družbi. Spoznala sva tudi bolj poznane zgradbe novejših arhitekture in sva jih nekaj tudi bolj podrobno opisala. Z izdelavo te raziskovalne naloge sva ugotovila, da se je arhitektura spreminjala za potrebe ljudi, ki so bili iznajdljivi in vse izkoristili v svoj prid. Nekaj razvoja v arhitekturi sva opisala in predstavila v tej raziskovalni nalogi.

VIRI IN LITERATURA

1. MARIO PEROSSA - Kontinuiteta v stanovanjski arhitekturi Istre
2. SLOBODAN SIMIČ SIME, ALBERTO PUCER - Slovenska Istra- zaledje
3. ALBERTO PUCER - Popotovanje po Slovenski Istri
4. <http://www.slo-istra.com/porton/podezelje.html>
5. <http://egradiva.gis.si/web/7.-razred-zgodovina/prazgodovina>
6. KAŽIPOT . Vitezi in gradovi
7. Velika otroška enciklopedija
8. Ljubljana od prazgodovine do srednjega veka
9. IVAN STOPAR - Ostra kopja, bridki meči
10. Arheološki atlas
11. BORUT KRIŽ – Dežela situl
12. KAKO SO ŽIVELI – V zavetju srednjeveških gradov
13. IVAN STOPAR – Gradovi na slovenskem
14. Ančnikovo gradišče pri jurišni vasi
15. JOSIP KOROŠEC – Uvod v materialno kulturo slovanov zgodnjega srednjega veka